

Taalstimulering door voorlezen

Verdiepend materiaal bij de e-learningmodule voor jeugdartsen,
jeugdverpleegkundigen en verpleegkundig specialisten

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 3

LEESONTWIKKELING 0-4 jaar 3

ADVIES EN VOORLICHTING 8

AARZELINGEN EN BEZWAREN 13

INLEIDING

BoekStart is een succesvol leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen tussen 0 en 4 jaar dat door vrijwel alle Bibliotheken uitgevoerd wordt. BoekStart wil ouders en baby's intensief met kinderboeken en het voorlezen daarvan in aanraking brengen. Het doel is dat al op zeer jonge leeftijd de taalontwikkeling bevorderd wordt en plezier in (voor)lezen ontstaat. Om dit te bereiken ontvangt iedere baby in de Bibliotheek het BoekStartkoffertje met twee babyboekjes cadeau. Het lidmaatschap van de Bibliotheek voor baby's is meestal gratis. Het programma *BoekStart in de kinderopvang* is erop gericht het voorleesklimaat op kinderdagverblijven en peuterspeelzalen te versterken. Bibliotheken werken samen met consultatiebureaus, gemeenten, verloskundigen, kraamzorg, kinderopvang en boekhandels om ouders aan te moedigen vroeg te beginnen met voorlezen om zo de taalontwikkeling te stimuleren en laaggeletterdheid preventief te bestrijden.

De landelijke organisatie van BoekStart is in handen van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, die BoekStart uitvoeren in het kader van Kunst van Lezen in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Uit onderzoek blijkt dat voorlichting geven over voorlezen aan ouders ontzettend belangrijk is voor de bewustwording. Vooral persoonlijk contact is van grote waarde en laat effect zien op het voorleesgedrag van ouders. De regelmatige contacten van de jeugdgezondheidszorg met kinderen (en hun ouders) bieden kansen voor preventie van en vroeg interveniëren bij achterstanden in de spraak- en taalontwikkeling. Om de jeugdarts, jeugdverpleegkundige of verpleegkundig specialist van het consultatiebureau te ondersteunen en hun deskundigheid op het gebied van leesbevordering te vergroten en op te frissen is de e-learningmodule **Taalstimulering door Voorlezen** gemaakt. De e-learningmodule bestaat uit de onderdelen: Introductie, Belang van Voorlezen, Leesontwikkeling, Werkwijze BoekStart en Advies en voorlichting. De e-learningmodule is afgestemd op de instrumenten die gebruikt worden binnen de jeugdgezondheidszorg zoals het van Wiechenschema. De e-learningmodule wordt met een toets afgesloten, is geaccrediteerd en is te vinden in de [JGZ-academie van het NCJ](#). Deze reader is gemaakt bij de e-learningmodule als naslagwerk en biedt verdieping op de verschillende onderwerpen.

Onlangs zijn diverse projecten ontwikkeld om gezinnen met weinig leescultuur beter te betrekken bij BoekStart. Een voorbeeld hiervan is het project de BoekStartcoach waarbij een bibliotheekmedewerker op het consultatiebureau actief is om met name laagtaalvaardige gezinnen te ondersteunen bij het voorlezen en te informeren over het BoekStartprogramma. De BoekStartcoach werkt nauw samen met JGZ professionals en kan de adviezen uit deze reader ook gebruiken als ondersteuning bij het voeren van gesprekken met ouders. Dit geldt ook voor preventief werkend logopedisten.

LEESONTWIKKELING 0-4 JAAR

Ouders kennen het eigen kind het beste en weten wat het kan en al begrijpt, of nog niet begrijpt of wat het van hen nodig heeft. De ouder vertelt daar graag over. De JGZ-professional sluit daarbij aan.

De volgende indeling in fasen is een algemene indeling. Ook de adviezen zijn algemene adviezen.

- 0 tot 1 jaar: spelen en exploreren van boekjes
- 1 tot 2 jaar; gericht op de inhoud van het boekje
- 2 tot 4 jaar; verband leggen tussen bladzijden en verhaaltje begrijpen

We zullen hieronder dieper ingaan op de verschillende fasen.

1 | De baby houdt het boekje niet zelf vast (0-4 maanden)

Baby's kijken graag naar plaatjes met veel contrast: zwart-wit, felle kleuren, donkere contouren.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Ouders tonen het boekje en houden het stil. Het gaat niet om het bladeren in het boekje en telkens iets anders laten zien, maar om de baby de kans te geven net zo lang naar een plaatje te kijken als hij wil.

Ouders laten hun baby genieten van het plezierige moment, van het lichamenlijk contact, van hun stem en van taal als ze ondertussen vertellen, versjes zeggen en liedjes zingen. Zo raken kinderen vertrouwd met gangbare klankcombinaties in de taal.

2 | De baby exploreert een boekje (vanaf 4 à 5 maanden)

Baby's die een boekje kunnen vasthouden, handelen ermee en exploreren het vooral met hun zintuigen. Zij grijpen het vast, zwaaien ermee, stoppen het in de mond, horen het knisperen (knisperboekje) en kijken naar de kleuren en de vormen zonder de plaatjes al te kunnen interpreteren.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Ouders laten hun baby genieten van het plezierige moment, van het lichamenlijk contact en van hun stem. De baby reageert met geluidjes maken en ouders reageren als vanzelf op de brabbelgeluidjes van de baby.

Ouders laten hun kind de eigen gang gaan met het boekje zonder te willen sturen: 'de baby is de baas van het boek'. Zij kijken naar wat hun baby doet, stemmen daarop af en volgen zijn initiatieven. De baby ervaart erkenning en plezier in wat ze samendoen.

Ouders brengen onder woorden wat hun kind doet. Als ze zien dat hun kind naar een plaatje kijkt, grijpen ze hun kans om te vertellen wat er te zien is. Ze laten taal horen door van alles te zeggen, ook al weten ze dat hun kind het nog niet goed begrijpt. Ze zeggen hoe iets heet (labelen) in een volledige zin ('dat is een eend, kwakkwak zegt de eend'), doen een bewegings- of schootspelletje en zingen een liedje dat bij het plaatje past. Het kind hoort taal bij zijn handelingen en hoort hoe de dingen in het boek heten.

3 | De baby hanteert een boekje als boek (vanaf 9 maanden)

Baby's gaan het boek hanteren als boek. Ze maken het boek open en dicht en slaan kriskras de bladzijden om. Ze weten dat ze telkens iets anders zullen zien. Ze hebben plezier in het bladeren en geven met de hand klopjes op plaatjes en wrijven erover. Meestal worden de plaatjes bij dit spel kort

en vluchtig bekeken. Het ene boek maakt al gauw plaats voor het volgende. Boeken in- en uitladen uit de kast of boekenmand en stapels maken is nu vaak een favoriet spel.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Ouders weten dat hun kind in deze fase een eigen plannetje heeft met de boeken en dat zij hun eigen idee over hoe je samen boekjes leest daaraan moeten aanpassen. Ze zijn vooral faciliterend door boeken die dreigen te vallen tegen te houden of door het openen van het boek en bladeren mogelijk te maken. Ze proberen iets aan te wijzen als ze daar de kans voor krijgen, en daarbij te vertellen of te lezen. Het kind trekt het boek nog weg omdat het niet snapt dat de ouder leest. Dat wil niet zeggen dat het lezen mislukt. Het gedrag van het kind is zinvol gedrag.

Door enthousiast te reageren op wat het kind doet of probeert te doen, hoort het kind de taal die bij het omgaan met boeken past: het boek open en dicht doen, de bladzijden omslaan, plaatjes kijken, aanwijzen, boekjes lezen. Het vertrouwd raken met deze begrippen vormt een aspect van de ontluikende geletterdheid van het jonge kind.

4 | De baby raakt vooral gericht op inhoud boek (vanaf 12 maanden)

Kinderen raken steeds meer gericht op de inhoud van het boek. Ze bladeren en bekijken soms al heel aandachtig de platen. In de interactie tussen kind en ouder is het kind actief gericht op wat er in het boek te zien is: het herkent afbeeldingen, wijst ze aan, geeft er kloppjes op, aait en geeft kusjes als er bijvoorbeeld dieren in het boek staan. Kinderen maken enthousiaste geluiden als ze iets herkennen en doen de gebaren en handelingen na die ze een hoofdpersoon in het boek zien doen.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Het kind blijft de regie houden en is nog steeds 'de baas van het boek': ouders volgen de initiatieven van hun kind. Als de aandacht of concentratie bij het kind snel verdwijnt, is het goed om op een uitnodigende manier wat bij te sturen en mee de regie te voeren door initiatieven te nemen.

Omdat er langer wordt stilgestaan bij een plaat hebben ouders in deze fase veel makkelijker de kans om te vertellen, om te lezen en om talige activiteiten toe te voegen. Dat gaat vooral goed als ouders meer expressie laten zien en meer weten te verzinnen dan bijvoorbeeld: 'dat is de poes, miauw' en niet meteen doorbladeren. Ze bieden hun kind veel taal aan door te vertellen hoe de poes eruitziet, wat hij allemaal doet, wat hij eet, waar hij slaapt, wie er een poes heeft en vervolgens een krabbelspelletje spelen en een liedje zingen over een poes. De aandacht wordt vastgehouden en er ontstaat leesplezier. Soms heeft een kind al voorpret omdat het weet wat de ouder bij een bepaald plaatje gaat doen.

Ouders benoemen wat er te zien is en laten hun kind mee brabbelen. Ze vragen het iets aan te wijzen en op te zoeken. Ze vertellen niet alleen over de platen maar lezen ook de tekst voor. Ze weten dat hun kind hiermee weer andere woorden hoort omdat boekentaal anders is dan spreektaal. Hun kind krijgt hierdoor een grotere woordenschat en hoort correcte zinsconstructies.

5 | De peuter gaat verbanden leggen (vanaf 2 jaar)

Langzamerhand leren peuters het verband leggen tussen twee bladzijden: dit is de trui en hier heeft het kindje de trui aan. Peuters gaan verhaaltjes volgen waarin een logische volgorde van handelingen te zien is zoals: wat doe je als je naar bed gaat of in bad. Ze begrijpen verhaaltjes die dicht bij hun eigen beleving liggen zoals jarig zijn, naar opa en oma gaan, leren op een fietsje rijden.

Ze gaan ook verhaaltjes begrijpen over gebeurtenissen die ze mee gaan maken en die hen voorbereiden, bijvoorbeeld op de peuterspeelzaal of wat er zoal gebeurt als ze naar het consultatiebureau gaan.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Vertellen en voorlezen gaan hand in hand. Beide zijn belangrijk om de inhoud te verduidelijken voor de peuter. De ouder leest de tekst zoals die in het boek staat en vertelt ook nog eens in eigen woorden. De ouder weet goed wat het kind wel of niet begrijpt.

De interacties ontstaan vaak vanzelf als de kinderen reageren op wat ze zien en horen. Ouders zijn nieuwsgierig naar wat er in hun kind omgaat en proberen het zoveel mogelijk te laten praten. Dat gaat gemakkelijk door het kind uitnodigend aan te kijken en te wachten op een reactie. Kinderen krijgen dan de kans hun gedachten te ordenen en een opmerking te maken, een veronderstelling te uiten of zich hardop iets af te vragen.

Instemmende of vragende uitingen als 'o, ja' of 'nee toch zeker', 'ooh?', 'nou nou', 'oei', zijn heel stimulerend voor het kind om mee te denken en te praten. 'Wat- en waar vragen', 'ja- of 'nee-vragen' en invulvragen (dat is een...) lokken een kort antwoord uit. Dit is adequaat maar het is niet de bedoeling dat deze manier van vragen stellen uitmond in controlevragen: weet mijn kind dat of niet.

Open vragen, zoals: 'vertel eens, wat gebeurt hier allemaal', of 'wat zie je hier allemaal' of 'wat denk je dat er gaat gebeuren' zijn fijne vragen om een kind te laten reageren.

Waarom-vragen zijn vaak nog te moeilijk want daarvoor moet oorzaak en gevolg begrepen worden.

Het is zinvol als ouders zelf in deze fase zorgen voor goede uitleg en vooral om uit te weiden over wat er in het verhaal gebeurt en te verbinden met eigen ervaringen. Het kind krijgt rijk taalaanbod. Voor het verhaalbegrip is dit heel belangrijk.

6 | De peuter begrijpt eenvoudig verhaal van begin tot einde (vanaf 3 jaar)

Peuters van 3 jaar begrijpen steeds beter dat een hoofdpersoon in het boek iets meemaakt en dat die hoofdpersoon in het begin van het boek dezelfde is als aan het einde van het verhaal. Ze houden vooral van stapelverhaaltjes waarin veel herhaling voorkomt.

Favoriet bij driejarigen zijn verhaaltjes waarin een eenvoudig probleem ontstaat dat aan het einde is opgelost. Er is sprake van oorzaak en gevolg dat ze begrijpen en er is een plot dat hen geruststelt. Zij hebben daarbij wel de platen nodig. (Bijvoorbeeld 'Mama kwijt'. Een klein uiltje zit hoog in een

boom met zijn mama in het nest. Hij slaapt en valt uit de boom. Waar is zijn mama nu? Er schieten dieren te hulp die denken te weten wie en waar zijn mama is. Gelukkig blijkt mama ook op zoek te zijn naar haar kleine uiltje.)

Oudste peuters luisteren en doen mee met verhaaltjes die langer zijn en complexer. Zij genieten van humor en spanning, kunnen het verhaal navertellen en erover praten, bijvoorbeeld aangeven wat het probleem is, denken na over oplossingen en ze begrijpen de oplossing of het plot. Ook geven ze aan waarom ze een verhaal leuk vinden.

Hoe kunnen ouders in deze fase het leesplezier en de taalontwikkeling stimuleren?

Ouders zorgen voor intieme en vrolijke voorleeskwartiertjes. Ze geven hun kind alle ruimte om te reageren op het boek. Ouders zijn nieuwsgierig naar de vaak originele invalshoek die hun kind heeft. Daar samen over praten zorgt voor leesplezier.

Het blijft tijdens het interactief voorlezen belangrijk om te letten op wat je zelf vertelt en om het kind uit te blijven dagen om mee te denken en te praten.

De tekst wordt voorgelezen en toegelicht in eigen bewoordingen als dat nodig blijkt. Door de tekst niet al bij voorbaat te vereenvoudigen, hoort en leert het kind onbekende woorden en begrippen.

Onbekende woorden worden wel gelezen. De context waarin woorden en begrippen staan maakt vaak al veel duidelijk. De platen in prentenboeken geven de informatie die niet in de tekst staat.

Onbekende woorden worden op een andere manier gezegd, bijvoorbeeld het zinnetje 'Geen paniek vriendje!' (uit: 'Mama kwijt') wordt gevolgd door 'Je hoeft niet bang te zijn'. Sommige woorden worden uitgelegd door voor te doen, bijvoorbeeld 'kuieren' of door aan te wijzen op de plaat of iets in de omgeving.

Om aan ouders mee te geven

BoekStart heeft de folders *Voorlezen aan jonge kinderen van 0-4 jaar: hoe doe je dat?* en *Peuters houden van Boeken* gemaakt. Deze folders voor ouders zijn te bestellen via de [bestellijst van BoekStart](#). Daarnaast kun je ouders wijzen op de boeken- en voorleestips op boekstart.nl en de BoekStartapp (vanaf november 2017 te verkrijgen).

Selectiecriteria voor het kiezen van boeken

Voor baby's tot circa 1 jaar

- Duidelijke, eenvoudige afbeeldingen
- Contrasterende kleuren of zwart-wit
- Weinig of geen tekst
- Elementen die de aandacht trekken, zoals een geluidje of een spiegelen oppervlak
- Hanteerbaar voor de baby
- Veilig materiaal (bijv. zacht plastic, geen scherpe hoeken)

Voor dreumesen tot circa 2,5 jaar

- Illustraties die zich goed lenen voor aanwijzen, benoemen en bespreken
- Illustraties die het verhaaltje goed weergeven
- Korte, eenvoudige verhaaltjes
- Verhaaltjes over herkenbare, alledaagse gebeurtenissen, bijv. in bad gaan
- Stevig materiaal, bijv. dikke kartonnen pagina's

Voor kinderen vanaf circa 2,5 jaar

- Een duidelijke verhaallijn
- Illustraties die het verhaal goed weergeven
- Een 'probleem' dat wordt opgelost
- Spanning en/of humor
- Geschikt om voorspellingen te doen en/of actief mee te doen

ADVIES EN VOORLICHTING

Actief bespreken van voorlezen tijdens de contacten op het consultatiebureau

Het van Wiechen-ontwikkelingsonderzoek geeft aanknopingspunten om het onderwerp voorlezen te bespreken, bijvoorbeeld naar aanleiding van de taalontwikkeling van een kind. Daarnaast heb je tijdens ieder contact oog voor de interactie tussen de ouder en het kind.

Overzicht van contactmomenten die geschikt zijn om het onderwerp voorlezen aan te koppelen

- 4 en 6 maanden: het kind maakt geluiden terug, gevarieerde geluiden; 'dada', en 'gaga'.
- 9 maanden: kind brabbelt bij zijn spel; reageert op mondeling verzoek en maakt communicatieve gebaren.
- 15-18 maanden: kind zegt 2 'geluidswwoorden' met begrip; begrijpt enkele dagelijks gebruikte zinnen; kind zegt 3 'woorden' met begrip.
- 2 jaar: kind zegt zinnen van 2 woorden; wijst 6 lichaamsdelen aan bij pop; wijst 5 plaatjes aan in boek; doet anderen na - imitatiegedrag.
- 3 jaar: kind zegt zinnen van 3 of meer woorden; praat spontaan over gebeurtenissen; stelt vragen naar 'wie', 'wat', 'waar', 'hoe' (3,5 jaar); stelt vragen naar 'hoeveel', 'wanneer', 'waarom' (4 jaar).

Suggesties voor actie en gesprek tijdens consulten, huisbezoek en groepsbureau. Tijdens een groepsbureau wisselen ouders ervaringen met elkaar uit en eventuele aanvullingen worden door de JGZ-verpleegkundige gegeven.

Let ook op de antwoorden bij *Voorleesontwikkeling*: hoe stimuleren ouders het leesplezier en de taalontwikkeling in de verschillende fasen.

4 maanden

De JGZ-professional

- toont het BoekStartkoffertje en de inhoud en informeert of de ouder de brief & waardebon heeft ontva
- laat de baby een bladzijde van een zwart-wit knisperboekje zien of boekje met sterk kleurcontrast. Kijkt samen met de ouder naar de reactie van de baby op het boekje

- vertelt over belang van zelf liedjes zingen, wiegen en bewegen en wijst de weg naar liedjesboeken
- brengt het belang van vroeg beginnen met boekjes lezen ter sprake
- legt uit wat het belang is van voorlezen. Het gaat vooral om leesplezier. Leesplezier leidt tot meer voorlezen dus meer taal.

6 maanden

De JGZ-professional

- geeft de baby een stoffen boekje in de handjes en laat de ouder vertellen hoe ze thuis met boekjes omgaan
- probeert samen met de ouder er een interactief voorleesmoment van te maken
- bekrachtigt wat de ouder goed doet
- bespreekt mogelijke bezwaren, problemen, aarzelingen.

9 maanden en/of 11/12 maanden

De JGZ-professional

- let op hoe de interactie is tussen ouder en kind en hoe de ouder met het kind praat
- legt wat boekjes in de buurt van het kind en wacht af wat er gebeurt
- laat de ouder vertellen wat het kind thuis met een boekje doet en wat de ouder zelf doet
- bekrachtigt wat de ouder goed doet
- laat voorbeeldgedrag zien
- bespreekt het belang van voorlezen voor de taalontwikkeling
- vertelt dat praten, zingen, spelletjes, bewegen bij voorlezen horen
- legt uit dat voorlezen telkens meestal maar eventjes duurt en dat is voldoende
- geeft aandacht aan mogelijke bezwaren, problemen, aarzelingen.

18 maanden

De JGZ-professional

- zie ook onderwerpen bij 9 maanden en/of 11 of 12 maanden
- bespreekt met de ouder of er dagelijks voorgelezen wordt, niet alleen voor het slapen gaan maar ook overdag als het kind alert en actief is
- bespreekt of het kind eigen boekjes heeft die het zelf kan pakken
- bespreekt hoe de ouder het vindt om met het kind boekjes te lezen en laat de ouder vertellen hoe dat gaat
- benadrukt het belang van leesplezier en wat daarbij helpt of dwars kan zitten
- bespreekt welke boekjes geschikt zijn of wijst de weg naar meer informatie over geschikte boekjes.

De JGZ-professional (groepsbureau)

- bespreekt met de ouders het voorlezen met hun kind aan de hand van de filmpjes van BoekStart en de kijkvragen die daarbij zijn gemaakt.

2 jaar

De JGZ-professional

- laat ouder zelf vertellen over hoe voorlezen gaat: hoe ervaart de ouder het voorlezen en hoe reageert het kind tijdens het voorlezen?
- bespreekt wat de ouder zelf belangrijk vindt: waarom vindt de ouder het goed om voor te lezen?
- bemoedigt zo nodig de ouder om voorleesroutines in stand te houden en

merkt op dat voorlezen overdag rustmomentjes geeft of juist heel actieve en leuke contactmomenten

- bespreekt waar de ouder eventueel moeite mee heeft
- bespreekt hoe de ouder juist zeker moet voorlezen als het kind druk is, omdat dit een positief effect heeft op het drukke gedrag
- bespreekt het voorlezen in het licht van leesplezier dat leidt tot meer voorlezen en meer effect op de taalontwikkeling. Het profijt dat een kind heeft van voorlezen is groot voor de schoolloopbaan en toekomst van het kind.

3 jaar - 4 jaar

De JGZ-professional

- zie ook bij 2 jaar
- informeert hoe de gesprekjes tijdens het voorlezen thuis verlopen
- informeert of het kind en de ouder plezier hebben bij het voorlezen
- verwijst naar de Bibliotheek als ouder meer informatie wil (o.a. over websites met boekentips en digitale kinderboeken).

Speciale aandacht voor bepaalde ouders

Veel ouders voelen aan hoe ze het beste speels en interactief met hun kind kunnen lezen:

- Zij kijken en luisteren goed naar hun kind en zijn sensitief responsief;
- Zij maken goed contact met hun kind;
- Zij stemmen goed af op hun kind waardoor ze hem/haar geven wat het nodig heeft.

Deze vaardigheden zijn niet bij iedere ouder vanzelfsprekend aanwezig. Veel ouders ervaren voorlezen niet altijd als iets leuks om met het kind te doen. Of het kost hen veel moeite om voor te lezen en om daar ruimte voor te maken. De kans is groot dat deze ouders het voorlezen vermijden om diverse redenen. Door deze ouders te steunen op een manier dat ze wél plezier krijgen in het voorlezen, kan een neergaande spiraal worden doorbroken. Die steun geef je door goed aan te sluiten bij wat de ouder zelf vertelt over voorlezen met hun kind. Je weet dan wat hun denkbeelden, onzekerheden, drempels, overtuigingen, aarzelingen en bezwaren zijn.

Ouders die speciale aandacht en steun nodig hebben

- Laaggeletterde ouders
- Niet-Nederlandssprekende ouders
- Ouders van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS)
- Ouders die innerlijk niet de ruimte hebben om voor te lezen: zorgen, psychische problemen, depressiviteit, tienermoeders in benarde situaties, licht verstandelijk beperkte ouders (LVB) etc.

Steun aan laaggeletterde ouders

Voor laaggeletterde ouders is het belangrijk om ze het perspectief te bieden dat voorlezen met jonge kinderen niet moeilijk is maar leuk. Je hoeft niet goed in lezen te zijn om je kind voor te lezen.

Laaggeletterde ouders denken dat de belangrijkste rol om hun kind taal te leren bij peuterspeelzaal en school ligt. Maar ook laaggeletterde ouders zijn de belangrijkste personen om hun kind taal te leren. In het gesprek hierover ga je vooral uit van wat de ouders zelf aangeven wat ze kunnen doen om hun kind taal te leren. Vervolgens geef je hen tips.

Het is motiverend voor laaggeletterde ouders om zelf met hun kind en boekjes bezig te zijn als ze zien dat hun kind plezier heeft in boekjes. Tijdens een contact laat je dat zien. Je geeft het kind een boekje en samen met de ouder kijk je en praat je over wat het kind ermee doet en let je op het plezier van het kind.

Tips voor laaggeletterde ouders

- Een baby of dreumes kijkt graag zelf in boeken. Het is goed als een kind zelf boeken kan pakken en kijken wanneer het wil. Leg daarom boekjes bij het speelgoed.
- Nog leuker is het als jij gezellig met het kind meedoet, meespeelt en meekijkt en praat over wat er in het boek te zien is. Je hoeft het als ouder niet allemaal zelf te bedenken. Wacht rustig af wat het kind met het boekje doet en doe dan mee.
- Een boek hoeft niet uit en hoeft niet van voor naar achter te worden gelezen. Kriskras door het boek is ook prima.
- Als er een woord of zinnetje bij het plaatje staat dat je kunt lezen, doe je dat. Als dat te moeilijk is vertel je op je eigen manier over het plaatje.
- Vanaf 2 jaar begrijpt een kind pas verhaaltjes die in prentenboeken staan aan de hand van de plaatjes. Als je niet goed kunt lezen vertel je in eigen woorden het verhaal bij de plaatjes. Peuters vinden dat leuk en willen het verhaal steeds opnieuw horen. Het geeft niet als het verhaal dan steeds een beetje anders is, daardoor leert je kind juist nieuwe woorden.
- Wanneer je peuter van 3 jaar al goed verhaaltjes in prentenboeken begrijpt, wil het graag horen hoe je de tekst voorleest, zeker als het al weet hoe leuk voorlezen is. Als je zelf niet goed kunt lezen vraag je of iemand anders voorleest. Als jij goed luistert, kun jij daarna met je kind het verhaal nog eens bekijken en je vertelt het met je eigen woorden na.
- Boeken koop je, krijg je cadeau of leen je in de Bibliotheek. Je vraagt naar boeken die passen bij de leeftijd van je kind.

Steun aan niet-Nederlandssprekende ouders

Anderstalige ouders hebben vaak het idee dat ze moeten voorlezen in het Nederlands, zodat hun kind Nederlands leert. Het advies aan anderstalige ouders is: lees voor in de taal die het beste bij je past. De moedertaal verbindt de ouders en het kind sterk met elkaar en dat is een belangrijke voorwaarde voor effectief voorlezen.

Bovendien biedt de ouder met de taal die zij/hij vloeiend spreekt een beter 'model' voor de taalontwikkeling van het kind. Als het kind op deze wijze veel begrippen leert in een andere taal dan het Nederlands, zal het op school de Nederlandse equivalenten van deze woorden snel verwerven. De betekenis is dan immers al bekend, het kind hoeft alleen nog het Nederlandse 'label' voor het woord te leren.

Geef de eigen taal de ruimte en waardering. Het is een misverstand te denken dat opgroeien met meer talen belastend is voor een kind en tot vertraagde taalontwikkeling leidt. Meertaligheid is nooit de oorzaak van taalproblemen. Kinderen moeten wel voldoende taal om zich heen horen.

Tips voor niet-Nederlandssprekende ouders

- Volg een meertalige strategie. Als ouders zowel de eigen taal als het Nederlands goed beheersen, moedig je hen aan een tweetalige strategie

te volgen: lees in beide talen voor. Niet tegelijk, maar de ene keer een Nederlands boek. En een volgende keer een boek in de thuistaal.

- Het maakt dus niet uit in welke taal het gebeurt, als ouders maar voorlezen! Vertel ouders dat voorlezen leuk is en belangrijk voor de ontwikkeling van hun kind.
- Geef ouders tips over welke boeken ze kunnen voorlezen. Er is een beperkt aantal tweetalige boeken op de markt, maar je kunt prentenboeken ook op je eigen manier navertellen.

Steun aan ouders van kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS)

TOS-kinderen hebben extra visuele, auditieve en kinesthetische ondersteuning nodig om informatie te verwerken en woorden te onthouden. Het is belangrijk dat hun ouders ervan bewust zijn dat zij meer verwerkingstijd en meer herhaling nodig hebben dan kinderen met een gemiddelde taalontwikkeling.

Tips voor ouders van TOS-kinderen

- Zorg dat je spreektempo iets lager is dan gewoonlijk. Kinderen kunnen de woorden in een zin en de klanken in een woord beter onderscheiden.
- Het helpt als kinderen het gezicht van hun ouders kunnen zien. Een andere positie t.o.v. elkaar is dan nodig; bijvoorbeeld half naast elkaar, kind met rug tegen bankleuning of kind andersom op schoot zodat ouder en kind elkaar recht aankijken. Boek kun je als ouder dan 'op de kop' lezen (dan kan kind plaatjes ook zien). Kinderen kunnen heel veel informatie halen uit de gezichtsexpressie van hun ouders. Is iets vrolijk, ernstig, angstig, streng, verbaasd, positief, negatief...
- Nog een heel groot voordeel van een andere voorleespositie: ouders kunnen het gezicht van hun kind goed 'lezen'. Dat wil zeggen: ze kunnen erop inspringen als ze zien dat hun kind iets niet begrijpt, of juist als hun kind ergens enthousiast van wordt en er meer over wil weten. Met andere woorden je kunt je kind volgen.
- Wijs op de illustratie en maak (zelfbedachte) gebaren om woorden te bekrachtigen of uit te leggen. Alle kinderen leren woorden sneller door visuele ondersteuning, en zeker kinderen met TOS. Leg accent op woorden die belangrijk zijn.
- Herhaal zinnen/woorden zo nu en dan, dat mag in net een andere zin. Bijv. 'Kleine Beer huppelde voorop... Kijk, daar huppelt Kleine Beer, voorop!'
- Het kan nodig zijn om lange zinnen iets in te korten, bijvoorbeeld door een punt te laten horen, waar eigenlijk nog een bijzin volgt. Vb. 'Grote Beer ging in de Berestoel zitten met Kleine Beer dicht tegen zich aan' wordt 'Grote Beer ging in de Berestoel zitten. Kleine Beer zat dicht tegen hem aan'. Je kunt ook even een pauze laten vallen (ook i.v.m. verwerkingstijd): 'Hij luisterde... [eventueel gebaar, hand bij je oor] en keek in het rond [doe dit zelf ook]'.
Ga in géén geval incomplete zinnen gebruiken!
- Je kunt woorden herformuleren: 'het water sijpelt - het water loopt met kleine straaltjes in de beek'.
- Door kinderen bij het verhaal te betrekken: 'Slof slof slof deden de poten van Grote Beer. Kun jij dat ook?' Of te vragen naar een illustratie: 'De maan schijnt. Waar zie je dat?' zorg je ervoor dat kinderen het verhaal beter begrijpen en even een adempauze hebben van het concentreren/luisteren. Ga in op wat kinderen zelf zeggen over het verhaal/een plaatje.

Steun aan ouders die innerlijk niet de ruimte hebben om voor te lezen: zorgen, psychische problemen, depressiviteit, tienermoeders in benarde situaties, licht verstandelijk beperkte ouders (LVB) etc

Voor deze ouders is het belangrijk dat voorlezen niet opgevat wordt als iets dat moeilijk en zwaar is.

Maak het daarom tot een overzichtelijk onderwerp door het kleiner te maken. Speel op een spontane manier tijdens het contact even met het kind en een boekje. Praat er niet te veel over, leg niet van alles uit. Als de ouder ziet dat hun baby een boekje een leuk speeltje vindt, kan dat al voldoende zijn.

Geef wat eenvoudige praktische tips

- Leg wat boekjes bij het speelgoed
- Een boekje hoeft niet persé uit
- Kriskras bladeren zoals het kind zelf wil is prima
- Samen met een boekje spelen en lezen hoeft maar kort te duren
- Zet de tv en radio uit
- Vraag iemand anders die je kind (ook) wil voorlezen

In gesprek gaan met ouders aan de hand van voorleesfilmfragmenten van BoekStart

BoekStart heeft voorleesfilmfragmenten met een handleiding gemaakt.

In deze filmfragmenten zie je ouders voorlezen aan hun jonge kinderen: niet zoals het eigenlijk zou moeten, maar gewoon zoals het vaak gaat.

De kijkvragen erbij laten je goed letten op wat er gebeurt tijdens de filmpjes. Ze laten je nadenken over voorlezen aan jonge kinderen, zodat je meer inspiratie opdoet voor nog meer fijne voorleesmomenten. De volgende onderwerpen komen aan bod: heeft voorlezen aan baby's zin, contact tijdens het voorlezen aan jonge baby's, aandacht behouden bij het boek, voorlezen aan meerdere kinderen van verschillende leeftijden, voorlezen als taal moeilijk is en voorlezen in het Nederlands of in je sterkste taal? De fragmenten met kijkvragen zijn te gebruiken tijdens groepsbijeenkomsten en individuele gesprekken met ouders op verschillende plekken bijvoorbeeld in de Bibliotheek en op het consultatiebureau. Informeer bij de Bibliotheek voor het inzetten van de filmfragmenten.

AARZELINGEN EN BEZWAREN

Ouders kunnen verschillende aarzelingen en bezwaren hebben om niet te gaan voorlezen. We hebben verschillende voorbeelden verzameld en geven suggesties voor antwoorden om het gesprek met ouders te voeren.

Bezwaar:

Ik heb niks met boeken en voorlezen

Suggestie reactie:

Dat snap ik, er zijn meer mensen die niet van boeken houden. Wij merken dat jonge kinderen altijd wel veel plezier hebben met boekjes. Dus als je iets leuks met je kind samen wilt doen, bekijk dan toch eens samen boekjes. Het hoeft telkens maar eventjes.

Bezwaar:

Ik vind het raar om te lezen met een baby; hij stopt het boek toch alleen maar in zijn mond; mijn kind is daar toch nog te jong voor

Suggestie reactie:

Begrijpelijk, want veel mensen denken dat het de bedoeling is dat je verhalen in boeken voorleest en dat je kind daarnaar moet blijven luisteren. Maar zo gaat lezen met baby's niet. Samen een boekje lezen is vooral spelen met een boekje: vasthouden, ermee wapperen, in de mond stoppen, weggooien, klapjes op plaatjes geven en daarna leren bladeren en snappen wat er op de plaatjes staat. Langzamerhand wordt het steeds meer 'echt' voorlezen.

Men heeft ontdekt dat kinderen met wie vanaf toen ze een baby waren met boekjes is gespeeld en is voorgelezen, daar veel profijt van hebben: ze hebben meer plezier in lezen en zijn beter in taal. Dus daarom vertellen we ouders waarom ze het beste zo vroeg al kunnen beginnen met spelen met boekjes.

Bezwaar:

Waarom moeten we ons kind nu al een boekje in handen geven als hij/zij toch nog niet goed begrijpt wat er te zien is in het boekje

Suggestie reactie(s):

Vraag ouders wat zij denken wat hun kind er nu al wél aan heeft als het met een boekje speelt. Kijk samen naar wat het kind met het boekje doet en bespreek dat, bijvoorbeeld: het is een leuk speeltje, baby hoort hoe gezellig jij vertelt of een liedje zingt, geniet van je stem.

Boekjes lezen gaat er vanaf het begin al bij horen en van die gewoonte heeft het kind heel zijn leven profijt.

Baby's maken meer spraakgeluiden tijdens voorlezen dan als ze spelen met speelgoed. Dit stimuleert de taalontwikkeling omdat moeders beter reageren op dit gebrabbel dan tijdens andere activiteiten met hun kind.

Bij baby's die worden voorgelezen worden hersendelen actief die zich later sterker blijken te ontwikkelen.

Een boekje is een ander ding dan bijvoorbeeld een autootje of popje. Je gaat er anders mee om. De kenmerken van deze voorwerpen en het omgaan ermee worden opgeslagen in het kinderbrein, bijvoorbeeld als volgt:

- Een autootje heeft wielen, je kunt het laten rijden en papa en mama zeggen 'broem broem, daar komt de auto'.
- Een popje heeft een buik en een hoofd, armen en benen en als mama en papa er samen met jou mee spelen laten ze het popje met je knuffelen.
- Een boekje heeft een voor- en een achterkant, bladzijden met plaatjes en friemeltjes die letters en woorden zijn. Als papa en mama er samen met jou mee spelen, slaan ze bladzijden om, wijzen ze op plaatjes en tikken erop, ze vertellen en ze lezen. Lezen en versjes zeggen klinkt anders dan praten.

Bezwaar:

Mijn kind zegt niets terug, hij kan toch nog niet praten

Suggestie reactie:

Bevestig dat het soms best vreemd kan voelen om met een baby te praten die nog niets terugzegt. Vraag de ouder om te vertellen hoe hun kind dan wel reageert als ze ermee praten. Zien ze aan het gezicht van de baby dat hij dit leuk vindt, dat hij luistert? Gaat hij lachen, trappelen, kraaien? Voelen ze dat er contact is? Doe het samen met de ouder en praat met de baby en bespreek hoe hij reageert.

Vertel de ouder dat een baby eerst sommige dingen leert begrijpen van wat je zegt, maar dat het een tijdje duurt voordat hun kind echt zelf die woorden kan zeggen.

Om te leren praten heeft hij jou heel hard nodig. Jij bent zelfs de allerbelang-

rijkste dus praat toch met je baby en je zult merken dat hij geluidjes maakt, gaat brabbelen en dan komen de eerste woordjes.

Bezwaar:

Je kunt toch overal bij praten (dat hoeft toch niet persé met een boekje te zijn)

Suggestie reactie:

Bevestig en stimuleer om zeker te praten in allerlei situaties. Vertel dat er is ontdekt dat ouders de taalontwikkeling van hun kind meer stimuleren als ze samen spelen met een boekje en voorlezen dan tijdens spelen of het eten. Het is gebleken dat je bij boekjes bekijken heel gemakkelijk vanzelf gaat praten en iets vertellen. En als ze voorlezen hoort het kind meer onbekende woorden en langere zinnen.

Bezwaar:

Ik weet niet wat ik moet vertellen bij plaatjes

Suggestie reactie:

Bevestig dat dit soms best lastig is. Leg uit dat jij ook geleerd hebt om meer te verzinnen door een slim trucje. Je doet het de ouder voor bij een eenvoudig plaatje van een dier. Je noemt niet alleen de naam van het dier maar houdt ook in gedachten dat je kunt praten over: welk geluid maakt het dier, welke lichaamsdelen zie je bij het dier, hoe voelt het dier, waar woont het dier, hoe doet het dier (bewegingen nadoen samen).

Bezwaar:

Ik ben moe aan het einde van de dag en ben blij als mijn kind in bed ligt

Suggestie reactie:

Erken dat het soms net te veel kan zijn om ook nog eens een boekje te moeten lezen voordat het kind gaat slapen. Geef aan dat de gewoonte om voor te lezen voor het slapengaan een vertrouwd en knus moment van contact kan zijn. Maar als de ouder dat niet zo ervaart is voorlezen voor het slapengaan helemaal niet iets dat moet. Stel voor om er dan wel overdag een gewoonte van te maken. Voorlezen kan op allerlei plekjes en op allerlei momenten. Leg daarom boekjes niet vanzelfsprekend op de slaapkamer maar juist op de plek waar het kind overdag speelt.

Bezwaar:

Er is zoveel dat ik moet doen, ik heb helemaal geen tijd om te gaan zitten voorlezen

Suggestie reactie:

Ik begrijp dat je het druk hebt. Soms geeft even knus lezen met je kind jou ook even een rustmoment. Voorlezen hoeft helemaal niet lang te duren. Telkens eventjes is voor je kind al heel fijn en goed. Als dat echt niet lukt, vraag je of iemand anders je kind regelmatig voorleest, bijvoorbeeld oma of opa of de oppas, of soms zelfs een ouder kind dat kan lezen en graag met jouw kind speelt.

Bezwaar:

Voorlezen doen ze wel in het kinderdagverblijf, peuterspeelzaal en school

Suggestie reactie:

Bevestig dat dit inderdaad zo is. Maar een leerkracht of pedagogisch medewerker kan niet zo goed met ieder kind apart lezen. Dat kan thuis wel. Jij bent de belangrijkste persoon van wie het kind taal leert. En niemand kent je kind zo goed als jij. Jij kunt precies ingaan op wat bij jouw kind past en daar heeft je kind het allermeeste aan.

Bezwaar:

Ik lees nooit voor maar ik vertel met eigen woorden

Suggestie reactie:

Prima natuurlijk. Maar waarom is de tekst voorlezen ook belangrijk? Bekijk samen met de ouder een bladzijde in een boekje met een beetje tekst. Dek met je hand de tekst af. Bedenk samen wat je bij dit plaatje zou vertellen. Haal dan je hand weg en lees de tekst. Horen we verschil? Boekentaal is anders dan verteltaal. Dus doe allebei: vertellen in eigen woorden én lezen.

Bezwaar:

Mijn kind (peuter) lijkt niet geïnteresseerd in boekjes lezen

Suggestie reactie:

Vraag de ouder om te vertellen hoe die het boekje lezen aanpakt. En hoe denkt de ouder dat het komt dat het kind niet geïnteresseerd is? Er kunnen diverse oorzaken zijn, bijvoorbeeld: het tijdstip (te moe of juist heel actief), te veel afleiding, geen vertrouwde plek, te gemakkelijk of te moeilijk boek, te veel sturend initiatief van de ouder. Als de aanpak te veel sturend is, ervaart het kind het voorlezen niet als plezierig. Plezier beleven is een voorwaarde om interesse in boeken en lezen te krijgen of te houden. Adviseer om zeker boeken in de speelomgeving te leggen en het kind die zelf te laten ontdekken. Kies daarvoor boeken over onderwerpen die het kind interesseren. Probeer niet meteen veel voor te lezen maar toon belangstelling voor wat het kind boeit. Soms ontstaan vanzelf vragen bij het kind over wat het ontdekt en komt het daarmee bij de ouder. Dit kan een nieuwe start worden om samen plezier aan boeken te beleven.

Bezwaar:

Ons kind blijft echt niet zitten (als ik een boekje wil lezen)

Suggestie reactie:

Probeer te ontdekken wat de ouder verwacht van het lezen of laat vertellen hoe het thuis meestal gaat. Hoe wil de ouder het dan graag? Leg uit dat je er niet lang voor hoeft te gaan zitten met je kind en dat je niet kunt verwachten dat je kind al die tijd blijft zitten. (Zie bij voorleesontwikkeling welk gedrag jonge kinderen vertonen tijdens voorlezen)
Adviseer dat je een baby of dreumes het beste kunt laten spelen met een boekje zoals het zelf wil en doe mee. Probeer wat wél kan als je kind een woelwatertje is.

Bezwaar:

We krijgen strijd tijdens het samen lezen

Suggestie reactie:

Vraag de ouder te vertellen hoe het voorlezen gaat en of de ouder zelf weet hoe het komt dat er strijd ontstaat. Wil het kind niet doen wat de ouder wil? Of wil de ouder niet doen wat het kind wil? Baby's en dreumesen willen zelf de regie hebben: zelf boek vasthouden, bladeren en volgend boek pakken. Als de ouder dit gedrag volgt, lukt het lezen het beste en is het leuk. Langzamerhand gaat dit over in samen de regie voeren, initiatieven van de ouder zijn vanzelfsprekend om een fijn voorleesmoment te hebben. Maar er zijn ook peuters die zich nog lang heer en meester van het boek tonen. Er kunnen allerlei oorzaken zijn voor dit gedrag (temperament, opvoeding). Adviseer de ouder te blijven letten op de kansen die ze zien om zonder eisend of dwingend te zijn af en toe mee te kunnen kijken in het boek en interesse

te tonen voor wat het kind doet en ziet. Als het kind ervaart dat dit prettig is, ontwikkelt het voorlezen zich daarna tot een plezierige gezamenlijke activiteit.

Bezwaar:

Mijn kind wil alleen op de tablet en smartphone

Suggestie reactie:

Informeer naar hoe de ouder daar zelf tegenover staat en of ze samen ook naar digitale prentenboeken kijken op de sociale media of pc of niet. Wijs de ouder de weg naar goede mogelijkheden om digitale prentenboeken te bekijken omdat dit verrijkend kan zijn, met name als samen met de ouder gekeken en gelezen wordt. In veel Bibliotheken kun je digitale prentenboeken bekijken, maar ook thuis via het bibliotheekabonnement van het kind. Voor meer tips en plekken waar je heen kunt voor meer info, kijk op <https://www.boekstart.nl/tips/digitale-tips>.

Als de ouder zelf ook wil voorlezen uit papieren boeken, geef dan de suggestie om ook te zorgen voor aantrekkelijke boeken in de speelomgeving van het kind. Als het kind ervaart dat op die manier voorgelezen worden leuk is, wordt dit misschien (ook) een dagelijkse gewoonte. Let daarnaast natuurlijk op je eigen mediagebruik. Zit jij vaak op je telefoon of tablet, dan ziet jouw kind dat vaak ook.

Voorbeeld van gesprek met ouder die aangeeft dat het raar is om met een baby te lezen

(Respect, aansluiten en afstemming, elkaar handig spiegelen, niet overtuigen)

Ouder

Ik vind het raar om te lezen met een baby.

Professional

beweegt mee met de ouder: *Dat klinkt raar inderdaad. Wat vindt u er voor raars aan?*

Ouder

heeft ruimte om te zeggen waarom: (bijvoorbeeld) *Daar snapt hij toch nog niets van*

Professional

beweegt mee met de ouder: *dat is ook zo, je kindje begrijpt nog niet wat je allemaal zegt.*

vraagt door en sluit aan bij het niveau van de ouder: *wat voor beeld hebt u van voorlezen met een baby/hoe denkt u dat voorlezen met een baby gaat?/hoe zou u nou voorlezen met een baby?*

Ouder

(bijvoorbeeld) *Mijn kind zit op schoot, ik lees voor en we kijken plaatjes*

Professional

ik snap dat u dat denkt/ik kan me voorstellen dat u dat denkt. U denkt aan hele zinnen lezen. Klopt dat?

Ouder

reageert ..?..

Professional

Ik wil u graag uitleggen wat wij bedoelen met voorlezen met een baby, en wat we hebben gemerkt en waarom we er met alle ouders over praten.

Wilt u dat weten?

Ouder

reageert

Professional

Als je samen met een boekje speelt, want zo kun je het ook best noemen, dan gaat een baby geluidjes maken die lijken op praten. Je gaat vanzelf meedoen, bijvoorbeeld: je kindje brabbelt 'Ba' en jij zegt 'ba-ba' of misschien maak je er wel 'bal' van ook al heeft dat niets te maken met het boekje. Zou u dat ook niet doen? Of hoe reageert u als uw kindje geluidjes maakt?

Ouder

vertelt ..?..

Professional

Dat klinkt heel gezellig, je voelt dat je contact hebt. We hebben gemerkt dat dit juist met een boekje heel gemakkelijk gebeurt. Boekjes helpen om te praten met je kind.

En waarom vinden we dat nu zo goed voor baby's?

Als je dit doet help je je kindje nu al met de taalontwikkeling/met gaan praten.

Colofon

OPDRACHTGEVER Kunst van Lezen

TEKST Elly van der Linden, Jente Timmer, Stichting Lezen

VORMGEVING Lijn 1, Haarlem

FOTOGRAFIE Janiek Dam

Oktober 2017